

UNIWERSYTET
WARSZAWSKI

Wydział Neofilologii

INSTYTUT
ANGLISTYKI

Warszawa, 8.01.2024

Recenzja dorobku naukowego dr Edyty Więclawskiej w procedurze habilitacyjnej

1. Sylwetka Habilitantki

Dr Edyta Więclawska uzyskała tytuł zawodowy magistra filologii angielskiej w roku 1998 na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Następnie w roku 2006 uzyskała kolejne magisterium na Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego. Wykształcenie prawnicze uzupełniała równolegle na studiach podyplomowych *Die Schule des Deutschen Rechts* na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie we współpracy z Uniwersytetem Ruprechta i Karola w Heidelbergu oraz Uniwersytetem Johanna Gutenberga w Moguncji. Kwalifikacje Habilitantki w dyscyplinie nauk prawnych stanowią ważną podstawę Jej obecnej działalności naukowej.

Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych (z wyróżnieniem) w zakresie językoznawstwa – filologia angielska Habilitantka uzyskała w roku 2011 na Wydziale Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego, na podstawie rozprawy *Zmiany semantyczne i produktywność frazeologiczna angielskich jednostek leksykalnych w polu GŁOWA w ujęciu diachroniczno-kontrastywnym*.

W czasie kariery zawodowej była zatrudniona w kilku instytucjach edukacyjnych i szkolnictwa wyższego. Są to Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Chełmie, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Ropczycach. Od 2009 r. miejscem zatrudnienia Habilitantki jest Uniwersytet Rzeszowski, gdzie obecnie pracuje na stanowisku adiunkta w grupie pracowników badawczo-dydaktycznych.

2. Omówienie osiągnięć naukowych będących podstawą o ubieganie się o stopień doktora habilitowanego na podstawie art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Ocenę osiągnięcia naukowego rozpocznę od uwag o charakterze technicznym: W piśmie przewodnim jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr Więclawska wskazuje monografię

Więclawska, E. 2023. *Binomials in English/Polish Company Registration Discourse. The Study of Linguistic Profile and Translation Patterns*. Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht Verlage.

Natomiast w autoreferacie Habilitantka pisze, co następuje: „Po uzyskaniu stopnia doktora moje zainteresowania dotyczyły czterech głównych obszarów badawczych, z czego pierwszy obejmuje osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego”. Wspomniany obszar badawczy to „Socjolingwistyczny obraz wyrażeń szeregowych w języku prawniczym z perspektywy monolingwalnej oraz tłumaczeniowej”. Następnie Autorka stwierdza, że publikacje wpisujące się w ten obszar badawczy tworzą cykl. Oprócz wymienionej wyżej monografii, zalicza do niego rozdział w tomie zbiorowym (Więclawska 2023b), dwa artykuły (z czego jeden nie ukazał się jeszcze w czasie składania wniosku oraz jeden we współautorstwie: Kubacki, A.D., Więclawska, E. 2022b), a nawet trzy wystąpienia konferencyjne. Habilitantka opatruje włączenie prezentacji konferencyjnych do cyklu komentarzem „Prezentacje wygłoszone na konferencjach często wychodzą poza zakres treści wymienionych wyżej publikacji. Stanowią one omówienie częściowych badań lub ujęcie ich w szerszym kontekście teoretycznym”.

Umieszczenie w autoreferacie „osiągnięcia naukowego” w rozumieniu Ustawy na tle innych powiązanych tematycznie publikacji jest powszechnie stosowaną praktyką, pozwalającą wykazać, że habilitant prowadzi systematyczne badania w obszarze, do którego należy „osiągnięcie”. Jednak stwierdzenie, że publikacje te i jeszcze dodatkowo wystąpienia konferencyjne tworzą cykl, a co więcej określenie celów badawczych i opisanie wyników badań w odniesieniu do całości owego „cyklu” uważam za nieuprawnione. Zwracam uwagę, że pojęcie „cykl” w odniesieniu do dorobku habilitacyjnego zwykle rozumiane jest w sensie art. 219, ust.1, pkt. 2b w/w ustawy jako zgłoszone formalnie do oceny „osiągnięcie” złożone z kilku publikacji. Jeśli Habilitantka zdecydowała ubiegać się o stopień doktora habilitowanego nie na podstawie cyklu publikacji, lecz na podstawie monografii, powinna była konsekwentnie opisać cele badawcze i wnioski z badań opisanych w tejże monografii rozłącznie od powiązanych tematycznie artykułów i rozdziałów.

Pragnę podkreślić, dorobek Habilitantki spełnia wymogi ustawowe, w których wymienione jest opublikowanie monografii lub cyklu artykułów. Wyrażona powyżej opinia nie ma też na celu podważenia wartości merytorycznej dorobku Habilitantki. Pragnę jedynie wyrazić opinię, że dorobek powinien być przedstawiony w sposób przejrzysty, a termin ‘cykl’ mający określoną definicję prawną nie powinien być stosowany w sensie potocznym, tym bardziej, kiedy nie jest to umotywowane. Poniżej przechodzę do oceny monografii.

Monografia liczy 153 strony, składa się z czterech rozdziałów. Dwa pierwsze rozdziały stanowią tło teoretyczne dla przedstawionej następnie analizy wyrażeń szeregowych zaczerpniętych z umów spółek w angielskiej wersji językowej oraz analizy ich odpowiedników w paralelnym korpusie polskim.

Rozdział pierwszy składa się z trzech sekcji, poświęconych kolejno zakresowi frazeologii językoznawczej, badaniom związków frazeologicznych w języku prawniczym oraz samym wyrażeniom szeregowym, wraz z przeglądem badań im poświęconych. Wywód prowadzony jest problemowo z uwzględnieniem czynników, które wpływały na zmiany w paradygmatach i metodologiach badawczych. Autorka przyjmuje obecną perspektywę i kieruje się intencją syntetycznego ukazania stanu badań, nie zaś ich chronologią. Rozdział ten, wprowadzający pojęcie wyrażeń szeregowych, wydaje się dość hermetyczny. Pojęcia teoretyczne podawane w związku z wyznaczaniem cech definicyjnych zjawiska i typologii nie są ilustrowane praktycznie żadnymi przykładami, oprócz kilku pojawiających się w cytatach z innych źródeł, głównie zaczerpniętych z tekstów historycznych. Ponadto, rozpoczęcie rozdziału od zagadnień

ogólnych, takich jak zakres frazeologii, z jednej strony stwarza kontekst dla omówienia wyrażeń szeregowych, ale sprawia też, że przez pierwsze dwa podrozdziały czytelnik nie zapoznaje się z przedmiotem analizy.

W rozdziale drugim opisany jest dyskurs, z którego zaczerpnięto materiał do badań, tj. teksty prawnicze dotyczące rejestracji spółek. Autorka sięga również do aktów prawnych regulujących ten obszar prawa handlowego. W dalszej kolejności przedstawiony jest korpus i metoda jego utworzenia – dowiadujemy się, że Autorka użyła dokumentów rejestracji spółek pochodzących z dwóch Sądów Rejonowych oraz że przedmiotem rejestracji były polskie oddziały firm zagranicznych. Uzyskany w ten sposób korpus składa się z 5628 tekstów w obu językach tj. angielskim i polskim. Autorka określa go jako autentyczny, tematycznie jednorodny i równoległy. Metodologię opisuje jako eklektyczną, gdyż łączy w sobie różne podejścia: ilościowe i jakościowe, dedukcyjne i indukcyjne. Podaj również zasady anotacji i ekstrakcji danych korpusowych. Opisując projekt, Autorka podkreśla jego perspektywę funkcjonalną (*functionalism*), oraz nakreśla ogólne cele: wyodrębnienie samych wyrażeń, zbadanie ich zróżnicowania na podstawie kryteriów strukturalnych i socjolingwistycznych oraz zbadanie strategii przekładu poprzez porównanie obu populacji tekstów. Szczegółowe hipotezy i pytania badawcze zamieszczone są na końcu rozdziału drugiego. Jako jedyny rozdział ten nie został zakończony podsumowaniem.

W rozdziale trzecim przedstawione zostają wyniki analizy danych według następujących kryteriów: z ilu elementów składa się wyrażenie, jakie zastosowano w nim spójniki, jakie zawiera części mowy oraz jak wyrażenie jest umotywowane znaczeniowo. W ramach tego ostatniego parametru wyróżniono 4 podkategorie. Zbadano współwystępowanie cech odpowiadających powyższym kryteriom, a ponadto wyróżniono 11 gatunków dokumentów (*genres*) w dyskursie rejestracji spółek i wykazano wyraźne zróżnicowanie międzygatunkowe. W dalszej części badania dokonano analizy danych według kryteriów socjolingwistycznych, według trzech zmiennych: kraj pochodzenia tekstu, instytucja stojąca za stworzeniem tekstu i czas jego utworzenia. Cechy te zostały również zbadane pod kątem korelacji z wyróżnionymi poprzednio cechami strukturalnymi. Badania danych zaczerpniętych z korpusu angielskiego prowadzą do kilku istotnych wniosków dotyczących użycia struktur szeregowych we współczesnych tekstach prawniczych na przykładzie dyskursu rejestracji spółek. Po pierwsze, Autorka wykazuje, że wyrażenia takie nadal są w powszechnym użyciu, pomimo postulatów zgłaszanych przez niektóre środowiska, aby język prawniczy upraszczać. Autorka stwierdza ponadto, że wyrażenia szeregowo spełniają konkretne funkcje pragmatyczne i stylistyczne. Inną istotną obserwacją jest stabilność występowania struktur we wszystkich tekstach, niezależnie od parametrów socjolingwistycznych. Spośród tych ostatnich największą zmienność obserwuje się w odniesieniu do zmiennej czasowej. Autorka odnosi się też do różnic pomiędzy współcześnie używanymi wyrażeniami szeregowymi w analizowanym korpusie prawniczym a analogicznymi wyrażeniami w staroangielskich tekstach literackich. Porównanie to ma niewielką wartość poznawczą, skoro ewolucja wyrażeń uwidoczniła się w samym badanym korpusie.

Ogólnie jednak należy stwierdzić, że zaprezentowana w rozdziale trzecim analiza wskazuje na umiejętność stawiania interesujących pytań i hipotez badawczych oraz wyodrębnienia parametrów analizy, które wskażą istotne cechy wyrażeń i ich zmienność. Zastosowanie statystyki wykracza poza obliczenie oczywistych zależności ilościowych

Rozdział czwarty poświęcony jest sposobom tłumaczenia wyrażeń szeregowych. Dane zostały uzyskane na podstawie porównania wybranej części obu populacji tekstów w korpusie równoległym. Autorka stawia hipotezę, że można spodziewać się upraszczania struktur w przekładzie i w związku z tym stawia sobie za cel opisanie konkretnych technik upraszczania.

Identyfikuje tutaj trzy schematy: redukcja (*reduction*), wtrącenie elementu leksykalnego (*insertion*) i zniekształcenie elementu łączącego (*conjunction distortion*). Ponadto Autorka analizuje zmienność technik tłumaczeniowych w zależności od cech strukturalnych i socjolingwistycznych. W celu wyodrębnienia potencjalnie interesujących korelacji przeprowadziła analizy wstępne, w wyniku których okazało się, że z cech strukturalnych dwie okazują się obiecujące: t.j. część mowy i motywacja semantyczna a z kryteriów socjolingwistycznych źródło przekładu (przysięgły/zwykły) i rok. Analiza nie wskazuje jednak na konsekwentne stosowanie technik przez tłumaczy, co powoduje znaczną niejednorodność w obrębie tekstów polskich. Autorka widzi tutaj zagrożenie dla spójności i klarowności dyskursu prawniczego w języku polskim. Czynniki czasowy również nie okazuje się istotny, gdyż zmienność w czasie jest mała. Ważnym parametrem okazuje się źródło przekładu, co potwierdza znaczenie profesjonalizmu, praktyki i wykształcenia tłumaczy. W przekładach dokonanych przez pracowników firm (*in-house translators*) widać mniejszą liczbę uproszeń, co jak wskazuje Autorka, może być związane z wymaganiami i preferencjami danej firmy, gdzie oczekuje się pełnej ekwiwalencji strukturalnej i tłumaczenia dosłownego (mniemam, że użycie słowa „literary” na str. 128 jest literówką i nie chodzi o przekład literacki dokumentów spółek). Nie jest dla mnie jasne, dlaczego takie podejście nazwane jest funkcjonalnym, gdyż zwykle w literaturze ‘ekwiwalent funkcjonalny’ jest właśnie odpowiednikiem niedosłownym (por. np. Krzysztof Hejwowski 2004, *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*).

Odnosząc się do całej monografii, należy stwierdzić, że zawarta w niej analiza przynosi satysfakcjonujące i kompletne odpowiedzi na sformułowane pytania badawcze dotyczące występowania wyrażen szeregowych w tekstach prawniczych na przykładzie dokumentów rejestracji spółek. Wyniki dotyczą zarówno występowania pojedynczych cech strukturalnych jak ich kombinacji. Uzyskano również wnioski dotyczące zmienności socjolingwistycznej i technik tłumaczeniowych pod względem różnych postaci uproszczenia wyrażen szeregowych. Autorka ustaliła, że wyrażenia szeregowe licznie występują we współczesnych tekstach, a ich liczebność i proporcje zależą od gatunku. Nie tylko nie zanikają, a wręcz przeciwnie, obserwowane są nowe. Ewolucji ulega także znaczenie i użycie wyrażen już zakorzenionych w dyskursie. Autorka wykazała także w ramach których typów strukturalnych pojawia się najwięcej nowych wyrażen szeregowych – są to wyrażenia przysłówkowe i przyimkowe o motywacji synonimicznej. Autorka zamieściła we wnioskach refleksję na temat ograniczeń przeprowadzonych badań, jak również wskazała kierunki rozwoju dalszych prac nad opisem użycia wyrażen szeregowych. Jednym z nich jest ustalenie preferencji profesjonalnych użytkowników tekstów, który to temat został już przez Autorkę zbadany i omówiony w innej pracy.

Podsumowując, monografia stanowi wartościowy wkład do badań jurylingwistycznych. Poprzez uwzględnienie zmiennych strukturalnych i socjolingwistycznych daje przekrojowy obraz dyskursu, znacznie wykraczający poza statyczne opracowanie danych. Obie części analizy, tj. monolingwalna i porównawcza przeprowadzone są bardzo rzetelnie i skrupulatnie. W ten sposób Habilitantka dowodzi, iż jest nie tylko zaznajomiona z tekstami prawniczymi, ale także, co jest kluczową umiejętnością badacza/badaczki, potrafi sformułować pytania i hipotezy badawcze, których weryfikacja przyczynia się do istotnego pogłębienia stanu wiedzy na temat dyskursu prawniczego oraz niesie ze sobą implikacje dla praktyki tłumaczeń specjalistycznych.

Jak wspomniano powyżej, tematyka zwrotów szeregowych poruszona jest w trzech innych publikacjach (oprócz monografii), które Habilitantka zaliczyła do cyklu. Stanowią one wartościowe rozszerzenie i uzupełnienie badań, wprowadzając m.in. wątek recepcji tłumaczenia przez ekspertów. Przybliży to wyniki badań do aplikacji.

3. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowych

Cykl „Stylometria w badaniach jurylingwistycznych: aspekty kontrastywne, wariacyjne oraz genologiczne”

Na cykl ten składa się łącznie 8 publikacji, które ukazały się w okresie od 2014 do 2022. W większości dotyczą badań prowadzonych na materiale korpusu równoległego, obejmującego dyskurs rejestracji spółek prawa handlowego. Tak jak w przypadku monografii i towarzyszących jej publikacji, część badań tego cyklu oparta była na korpusie monolingwalnym, zaś część na korpusie równoległym. Kryteria opisu zmienności również były analogiczne, przy czym analizie poddano jednostki werbalne inne niż wyrażenia szeregowce. Badania przyniosły odpowiedzi na pytania dotyczące frekwencji i dystrybucji jednostek w tekstach zróżnicowanych pod względem kraju pochodzenia, autorstwa i czasu, co pozwoliło opisać preferencje stylistyczne. Autorka uwzględniła także zmienność pomiędzy gatunkami tekstów. Jedną z publikacji włączonych w cykl stylometryczny dotyczy użycia i frekwencji przymków w tekstach prawniczych.

Cykl „Lingwistyczne i/lub teoretycznoprawne aspekty terminologii języka prawa”

Obejmuje on 4 artykuły i 5 rozdziałów z okresu 2013-2017. Jako temat przewodni cyklu Habilitantka podała szeroki zakres zagadnień terminologicznych. Cykl ten nie jest tak spójny jak poprzednie i należałoby raczej traktować go jako zbiór luźno powiązanych ze sobą artykułów. Heterogeniczne są cele cyklu nakreślone w autoreferacie, podobnie jak materiały poddane analizie i metodologia, sięgająca do teorii metafory pojęciowej jako narzędzia analizy wyrażen w języku prawnym i prawniczym. Wymienione w tym cyklu publikacje w większości ukazały się w macierzystym wydawnictwie uniwersyteckim.

Cykl „Dydaktyka języka prawniczego w kontekście profilu rynku usług tłumaczeniowych oraz narzędzi do zarządzania terminologią prawniczą”

Skląda się z dwóch artykułów oraz dwóch rozdziałów opublikowanych w latach 2016-2018. Tutaj również widoczny jest duży rozrzut tematów i celów badawczych – jedna z publikacji dotyczy bezpośrednio dydaktyki, pozostałe to analizy dokumentów sądowych, propozycja bazy terminologicznej i opis roli tłumaczy w różnego rodzaju postępowaniach sądowych.

Pozostałe publikacje nieujęte w cyklach również dotyczą badań jurylingwistycznych (z wyjątkiem dwóch tekstów). Łącznie dorobek publikacyjny po doktoracie składa się z dwóch monografii, w tym jednej zgłoszonej jako osiągnięcie habilitacyjne, 17 artykułów w czasopiśmie i 15 rozdziałów w monografiach zbiorowych, w znakomitej większości opublikowanych przez Habilitantkę jako jedyną autorkę. Ponadto Habilitantka ma na swoim koncie współredakcję tomu oraz kilku numerów czasopism. Pod względem ilościowym i jakościowym należy uznać go za w pełni satysfakcjonujący, choć można również zauważyć znaczny udział prac opublikowanych lokalnie. Ponadto, jedno z czasopism chętnie wybieranych przez Habilitantkę jako miejsce publikacji (*Humanities and Social Sciences*) nie jest przypisany do dyscypliny językoznawstwo. Nie jest to problemem formalnym, ale może negatywnie wpływać na rozpoznawalność dorobku. W świetle powyższych obserwacji pragnę zauważyć pozytywny zwrot ku wydawcom międzynarodowym, czego najlepszym świadectwem jest wydanie monografii w wydawnictwie z II-go poziomu listy ministerialnej.

4. Aktywność naukowa realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Habilitantka odbyła trzy staże badawcze poza macierzystą uczelnią, w tym dwa zagraniczne (w Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Eichstätt oraz w Ludwig-Maximilians-Universität, Monachium) oraz jeden krajowy na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

5. Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne oraz popularyzatorskie

Habilitantka była promotorką „około 12” (jak podaje w Autoreferacie) prac magisterskich i również około 45 prac licencjackich, ponadto sprawuje obecnie opiekę nad seminarium magisterskim. Była lub nadal jest promotorem pomocniczym doktoranta (brak informacji o zakończeniu promotorstwa pomocniczego uzyskaniem stopnia doktora przez podopiecznego).

Habilitantka nie podała wykazu opracowanych i prowadzonych przez siebie autorskich zajęć akademickich. Jest autorką kilku szkoleń i kursów szkoleniowych, udziela się także w kołach naukowych oraz patronuje różnego rodzaju innym przedsięwzięciom naukowym studentów.

Organizuje spotkania z otoczeniem społeczno-gospodarczym, co obecnie jest cenionym wkładem w działalność uniwersytetu.

Uczestniczyła w licznych szkoleniach doskonaląc swój warsztat dydaktyczny.

Pełniła przez krótki czas funkcje kierownicze w miejscu zatrudnienia, była członkinią Rady Wydziału.

Była autorką lub współautorką projektów edukacyjnych, oraz jednego projektu badawczego o tematyce społeczno-historycznej, które uzyskały finansowanie z lokalnych źródeł zewnętrznych.

Sprawozdając działalność popularyzatorską, Habilitantka wymienia liczne przekłady artykułów popularnonaukowych. Nie jest do końca jasne, czy jest to działalność komercyjna Habilitantki, czy też obowiązki wykonywane jako część pracy akademickiej.

Trzykrotnie uzyskała nagrody władz uczelni za osiągnięcia organizacyjne i dydaktyczne w ramach zatrudnienia w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

Ubiegała się o finansowanie w ramach konkursu Miniatura NCN i NAWA, nie uzyskując finansowania.

Działalność dydaktyczna, organizacyjna oraz popularyzatorska Habilitantki nie wyróżnia się szczególnymi osiągnięciami, ale wskazuje na Jej zaangażowanie w różne formy aktywności poza prowadzeniem badań naukowych.

6. Konkluzja

Przedłożony do oceny dorobek naukowy Habilitantki spełnia wymóg określony w Ustawie w art. 219 ust. 1 pkt 2, ponieważ zawiera monografię opublikowaną w wydawnictwie zamieszczonym w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2a.

W przedstawionym powyżej szczegółowym omówieniu w/w osiągnięcia podkreśliłam jego walory naukowe w postaci interesujących hipotez badawczych oraz pogłębionych wniosków

opartych na wielopoziomowej analizie korpusowej, obejmującej kilka parametrów strukturalnych i socjolingwistycznych oraz wykazanych pomiędzy nimi korelacji. Habilitantka wykazała się znaczną kompetencją w prowadzeniu tego typu badań i interpretacji danych. Monografia poszerza stan wiedzy na temat języka prawniczego zarówno w perspektywie monolingwalnej jak i porównawczej. W związku z tym stwierdzam, że osiągnięcia badawcze Habilitantki stanowią znaczący wkład w rozwój dyscypliny językoznawstwo i wnioskuje o dopuszczenie Jej do dalszych etapów postępowania.

Agnieszka Piskorska